

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Koko arvoketjun kannattavuuden ja lisäarvon kasvattamisen huomiointi on tärkeää. Nykytilan kuvauksessa tulisi kuvata laajemmin elintarviketeollisuuden tilannetta esim. työllisyys, investoinnit ja arvonlisäys. Elintarviketeollisuuden arvonlisä on 2000 – luvulla kasvanut noin 50 prosenttia lähestyen metsäteollisuuden luomaa arvonlisää. Suomalainen elintarviketeollisuus investoi suhteessa eniten kokoonsa nähden T&K-toimintaan Euroopassa.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Arvonlisän tasaisemman jaon sijaan strategisena tavoitteena tulisi olla sen kasvattaminen ja koko ketjun kannattavuuden ja kilpailukykyyn vahvistaminen. Kakun jakamisen sijaan vuoteen 2040 ulottuvalla ajanjaksolla voidaan tavoitella kakun kasvattamista.

Alkutuottajan osuus kuluttajahinnoista ei ole toimiva tavoite tai mittari alkutuotannon kannattavuudelle, koska se ei kuvaa viljelijän todellista taloudellista asemaa ja vie huomion pois tuotantokustannuksista. Se tulisi poistaa ja sen sijaan tavoite tulisi muotoilla uudestaan. Maailmanmarkkinahinnat heijastuvat Suomen tuottajahintoihin, jotka ovat seurausta kysynnän ja tarjonnan tasapainosta. Ruokaketjun jalostusarvon kasvattaminen ei näy suoraan tuottajahinnoissa - paitsi jos arvonlisä luodaan alkutuotannossa. Hintamekanismiin vaikuttaminen politiikalla on haasteellista. Näiden sijaan tavoitteena tulisi olla yleisemmin alkutuotannon kannattavuuden parantamista. Monipuolinen alkutuotanto on vähemmän altis markkinahintojen ja ilmaston muutoksille, joten se on hyvä mainita myös tässä kohtaa.

Hyvä, että tavoitteessa on tunnistettu ennustettavuuden ja kilpailukykyisen toimintaympäristön merkitys!

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ruokaketjun arvonlisä kasvaa

Ruokasektorin kokonaistuotannon ja sen arvon kasvaessa syntyy uutta arvonalisää ruokaketjussa. Alkutuottajan asema vahvistuu, kun elinkeinon harjoittaminen on kannattavaa liiketoimintaa ja tuotanto monipuolista. Pienten ja keski suurten yritysten liikevaihto kasvaa. Perinteisten arvoketjujen rinnalle nousee uusia, monipuolisia arvoketjuja, joiden tuotanto täydentää nykyistä arvoketjua. Luonnontuotealan arvoketjut kehittyvät, ja sen liikevaihto kasvaa. Kilpailukykyinen ja ennustettava toimintaympäristö tukee koko ruokaketjun kannattavuutta ja kilpailukykyä, minkä seurauksena ketjussa syntyvä arvonalisä kasvaa.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Hyvä, että vientiä koskevassa tavoitteessa on huomioitu myös kansainvälistyminen sekä kilpailukykyyn merkitys vientimarkkinoilla menestymisen kannalta. Viennin arvon kasvattamisen lisäksi tulisi tavoitella myös sen volyymin kasvattamista. Erittäin kunnianhimoinen viennin kolminkertaistamistavoite ei ole mahdollinen ilman määrän lisäämistä.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Tavoite on kannatettava!

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteet ovat kannatettavia! Tiedon liikkuvuus eri suuntiin on hyvä lähtökohta, mutta viranomaistiedon osalta voi olla tarpeen vahvistaa tiedon saatavuutta ja yhteentoimivuutta. Tavoitteenasettelussa voisi harkita, että Suomi profiloituu Euroopan kärkimaaksi ruoka-alan datataloudessa. Tavoitteenasettelussa voisi harkita, että yhteistyö ja datan jakaminen eri toimijoiden kesken synnyttävät kasvun mahdollisuuksia, ja edistävät ruokajärjestelmän kestävyyttä ja kilpailukykyä.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Reilu ja kasvua tukeva datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Suomi profiloituu Euroopan kärkimaaksi ruoka-alan datataloudessa. Datatalous luo kasvua ja vahvistaa ruokajärjestelmän kestävyyttä ja kilpailukykyä. Tieto liikkuu monisuuntaisesti: tiloilta kauppaan, tuotantoon, viranomaisille sekä kuluttajille ja vastaavasti kuluttajakäyttäytymisen tieto kulkee takaisinpäin aina alkutuotantoon asti. Viranomaistiedon osalta vahvistetaan tiedon saatavuutta ja yhteentoimivuutta.

Alalle kehitetään ja sovelletaan yhteistyössä pelisääntöjä datan omistajuuden huomioimisesta, datan tuottamisen kustannusten jakautumisesta sekä datan jakamisesta. Tietoa hyödynnetään

kuluttajälähtöisyyden kehittämisessä ja tieto voi kulkea tuotteen mukana, mikä tekee tiedosta näkyvämpää kuluttajalle. Esimerkiksi elintarvikepakkauksiin voi lisätä tietoa tuotteen ympäristövaikutuksista ja alkuperästä.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

-

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteesta tulisi mainita, että ruokaketjun toiminta perustuu toimiviin ja vapaisiin markkinoihin. Lisäksi tulisi huomioida, että koko ketjussa erikokoisissa yrityksissä olisi parannettava resilienssiä ja vähennettävä riippuvuuksia yksittäisistä toimijoista. Lisäksi ruokaketjun toimivuuden kannalta tärkeät palvelut kuten logistiikka ja laboratoriopalvelut ovat osa ketjun huoltovarmaa toimintaa.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi

Ennakointikyky ja varautuminen sään ääri-ilmiöihin ja kriiseihin kasvaa. Eri ruokajärjestelmän toimijat tunnistavat roolinsa iskunkestävyyden ja kriisienhallinnan ylläpidossa ja edistävät sitä suunnitelmallisesti. Eri kokoiset ja monimuotoiset maatilat ja yritykset parantavat kriisinkestävyyttä ja vähentävät riippuvuutta yksittäisistä toimijoista tai sijainneista. Hajautettu energiantuotanto yhdistettynä maatalouteen ja maaseudun yrityksiin turvaa koko maan energian saantia. Välttämättömyyspalvelut ja tuotantoketjun toimijat säilyvät eri puolilla Suomea. Tuotanto- ja jalostusyksiköiden alueellinen kattavuus sekä osaajien saatavuus turvataan kannattavuus huomioiden. Ennakointikyky kriiseihin kaikissa ruokajärjestelmän osissa kehittyy. Kansalaisten kriisivalmius kasvaa niin toimintavalmiuden kuin materiaalsen varautumisen osalta. Veden ja sähkön saatavuus turvataan kaikissa olosuhteissa, koko ruokaketjun kriittisten raaka-aineiden ja tuotantopanosten saatavuudesta huolehditaan ja kriittinen infrastruktuuri suojataan ja logistiikan toimivuus varmistetaan siten, että ruokajärjestelmä kestää myös poikkeusoloissa

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Pidämme erittäin kannatettavina tavoitteita alkutuotannon toiminnan jatkuvuuden turvaamisesta, koska kotimainen teollisuus haluaa käyttää kotimaista raaka-ainetta. Yritysvaihdosten helpottaminen ei koske yksin alkutuotantoa, vaan myös pk-yritysvaihdosta elintarviketeollisuutta. Pk-yritykset ovat tärkeitä alueelliselle huoltovarmuudelle.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Pidämme tavoitetta kannatettavana. Riippuvuuksien vähentäminen ja omavaraisuuden nostaminen tuotantopanoksissa on tärkeää. On hyvä, että osaajien saatavuus otettu mukaan huoltovarmuuteen

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

Pidämme tavoitetta kannatettavana. Tavoitteeseen olisi kuitenkin tarpeellista lisätä, että ruoantuotannon ympäristö- ja ilmastovaikutuksia ei ulkoisteta ympäristötoimenpiteitä edistettäessä. Lisäksi nykytilan kuvauksessa tulisi mielestämme kuvata, miten Suomessa on pitkäjänteisesti tehty töitä ympäristövaikutusten edistämiseksi ja useat ruoka-alan yritykset ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet lainsäädäntöä kunnianhimoisempiin tavoitteisiin. Toimenpiteiden luonnon kantokykyä vahvistavat ja kasvihuonekaasupäästöjä vähentävät vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä.

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Pidämme hyvänä, että strategisessa tavoitteessa viitataan kansainvälisiin ilmastotavoitteisiin, eikä määritellä erillisiä prosentuaalisia tavoitteita. Turvepeltojen osalta pidämme tärkeänä, että niiden merkitys kotimaiselle ruoantuotannolle tunnistetaan. Toimijoille tulee tarjota pitkän aikavälin näkymä ja kannustaa erityisesti heikkotuottoisten turvemaiden ilmastotoimien edistämiseen.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Maatalouden hiilidioksidipäästöt vähenevät kansainvälisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi kaupan ja elintarviketeollisuuden epäsuorat hiilidioksidipäästöt vähenevät samassa suhteessa. Turvepeltojen päästöt vähenevät satotasoa ja kasvukuntoa parantamalla sekä kohdentamalla merkittävimmät päästövähennystoimet heikkotuottoisimmille pelloille. Päästövähennykset toteutetaan vapaaehtoisesti riittävän kannustein taaten oikeudenmukaisen siirtymän.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Ruuantuotanto on riippuvaista luonnon kyvystä tuottaa raaka-aineita. Kannatamme tavoitteen tahtotilaa ja pidämme tärkeänä, että erilaiset tuotantotavat tunnistetaan laajasti. Myös tavoite estää luontokatoa lisäävien tuotteiden ja raaka-aineiden tuonti Suomeen on kannatettava, mutta ei mielestämme realistinen. Tavoitteenasetannassa tulisi mielestämme myös näkyä, miten kasvinsuojelussa ennaltaehkäisyn ohella uusia genomitekniikoita hyödyntävällä kasvinjalostuksella voitaisiin vastata ruoantuotannon kestävyyshaasteisiin.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ruokajärjestelmä tekee laajasti yhteistyötä positiivisten luontovaikutusten todentamiseksi sekä indikaattorien löytämiseksi. Maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuus lisääntyy erilaisten tuotantotapojen kuten luomutuotannon, uudistavan viljelyn, laidunnuksen ja luonnonhoidon ansiosta. Peltojen maaperän eliöstö ja mikrobisto monipuolistuu nykyisestä, ja lajiston monimuotoisuutta seurataan aktiivisesti peltotasolla. Perinnebiotooppien määrää kasvatetaan. Kotimaisella tuotannolla korvataan tuotteita ja raaka-aineita, jotka lisäävät globaalia luontokatoa. Kasvinjalostuksessa hyödynnetään uusia genomitekniikoita ja kasvinsuojelussa panostetaan ennaltaehkäisyyn, jotta kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö vähenee.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Pidämme tavoitteita kannatettavina. Tavoitteenasettelussa tulisi kuitenkin selkeästi näkyä myös biokaasun tuotannon lisääntyminen sekä rooli osana ravinnekierrätystä ja koko ruokajärjestelmää. Biokaasun tuotannolla on ravinnekierron ohella positiivisia vaikutuksia myös ruokaketjun ilmastopäästöjen vähentämiseen sekä fossiilisten raaka-aineriippuvuuksien vähentämiseen. Lantabiokaasu vähentää myös maatalouden aiheuttamia ravinnevalumia ja tarjoaa alkutuotannolle uusia tulonlähdemahdollisuuksia.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ravinnepäästöt vesistöihin vähenevät ravinteiden pysyessä paremmin kierrossa. Maaperän hyvä kunto tukee ravinteiden pidättymistä, peltöjen parempaa vesitaloutta ja peltöjen tuotantokykyä. Synteettisten tuontilannoitteiden käyttö vähenee, kun kotimainen ravinnekierrätys ja biokaasun tuotanto lisääntyy. Biokaasulaitokset mahdollistavat orgaanisten aineiden hyödyntämisen energiantuotannossa ja ravinteiden palauttamisen pelloille. Kuivuuden ja tulvien aiheuttamiin riskeihin varaudutaan kehittämällä peltöjen vesitaloutta ja tilusjärjestelyjä osana kestävää alkutuotantoa.

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

-

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoj

Ruokavalio on kokonaisuus ja se on yksi osa terveellisiä elämäntapoja. Terveellisiä elintapoja ja hyvinvointia edistetään kehittämällä ja innovoimalla maistuvia tuotteita.

Ehdotamme muutosta tavoitteeseen, että kuidun saanti (ei osuus) kasvaa.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

Kannatamme ruokailon mainitsemista tavoitteessa, koska syöminen ei ole vain ravintoaineiden tankkausta, vaan myös sosiaalinen ja kasvatuksellinen tapahtuma.

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Innovaatioiden testaaminen joustavissa kokeiluympäristöissä on kannatettava tavoite. Innovaatioiden nopean käyttöönoton tuki on tärkeä näkökulma, koska muualla luodun tiedon soveltaminen mahdollistaa tuottavuuden kasvattamisen.

Osaamiseen panostamisessa on huomioitava myös yritysten ja maatilojen työvoiman saatavuus. Luonnoksen näkökulma on vahvasti tutkimuskeskeinen.

Investointikyvyn vahvistamisessa on maatilojen rahoituksen saatavuuden lisäksi huomioitava myös muiden yritysten rahoituksen saatavuus, jotta ruokajärjestelmä voi kehittyä. Valmiuteen voisi lisätä myös eurooppalaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämisen. On kannatettavaa, että tavoitteena on rakentaa Suomessa houkutteleva sijaintipaikkaa ruokajärjestelmää kehittäville yrityksille ja osaajille. Strategian toteutuminen edellyttää, että ruoka-alalle on kohdennettua rahoitusta varattuna pitkäjänteisesti yli vaalikausien niin Suomen akatemian kuin Business Finlandin kautta.

Yhteistyö ja ekosysteemien kehittäminen kohdassa dataosaamisen lisäksi tulisi ottaa myös älymaatalouden ja teknologian hyödyntämisen näkökulma.

Hallinto on aktiivinen mahdollistaja. Sääntelyn kehittäminen ennakoitavuuden ja kannustavuuden näkökulmasta on tärkeä lähtökohta ruokapolitiikalle.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Strategian toimeenpanon näkökulmasta on tärkeää saada laaja yhteiskunnallinen eri toimijoiden sitoutuminen tavoitteisiin ylivaalikautisesti ottaen huomioon mahdolliset isot muutokset toimintaympäristössä esim. Ukrainan EU-jäsenyys.

Strategian tavoitteita ja sen toimeenpanosuunnitelmaa on arvioitava uudelleen, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu suuria muutoksia. Strategia toimeenpano vaatii myös resursseja, joita tulisi arvioida jo tässä vaiheessa, kun asetetaan tavoitteita.

Wilhelmson Annika
Viking Malt Oy